

İLK BAŞKANIMIZ HİKMET TURAT İLE SÖYLEŞİ

Söyleşi ve Fotoğraflar: Mustafa ATMACA

Sevgili Hikmet Abinin ölümünü duyar duymaz aşağıda yeniden sunulmasında çok büyük fayda gördüğümüz ve 1994 yılında 375. Sayımızda 40. Yılımız nedeniyle yayınladığımız söyleşi aklıma geldi. Söyleşi öncesi kendisine nasılsınız? Sorumu yönelttiğimde "haftalık rakımı içebiliyorum" şeklinde yanıtlamıştı. Ölümünü bilerek yaşamının insanoğluna verdiği çaresizliği Hikmet Abi taşııyordu. Bu nedenle kendisine büyük hayranlık duymuştum. Toprağın bol olsun sevgili Hikmet Abi... yaşama, mesleğimize ve insanlık allesine katkılarından dolayı sana teşekkür ederiz.

Seni alkışlarımızla uğurluyoruz.

Mustafa ATMACA

TMH : Sevgili Hikmet ağabey. Sizinle bu söyleşiyi yapmayı çok büyük bir şans olarak değerlendiriyoruz, açıkçası 40 yıllık bir kuruluşun ilk başkanıyla konuşma heyecanı verici bir şey, bilindiği gibi yeni kurulan her örgüt gibi odamızın kuruluşunda da çok büyük zorluklar yaşamışsınızdır. Bu zorluklardan söz edebilir misiniz?

HİKMET TURAT : Mimarların Dernekler Kanununa göre kurulmuş dernekleri vardı. TMMOB'nin kurulması için birleşmekten kuvvet hasıl olur dedik, onları ikna için bir hayli zorlandık. O sıra Himmet Ölçmen'in rahmetli Feyyaz'ın çok büyük hizmetleri oldu, onları iknaya çalıştık ve Meclisteki mühendis mebuslar vasıtasıyla yasa teklifi yapıldı.

Kanun, Odalar Birliği kurulmasına karar verdi ve vazifeyi de Mimarlar Cemiyetiyle, bizim Yüksek Mühendisler Birliği üstüne aldı. "Siz toparlayın bir araya getirin, odalara teslim edin, çeşitli meslekten olanları, elektrikçileri, makinecileri, ayrı ayrı olmak üzere siz bunları organize edin ve bir araya getirin" dediler ve öyle çıktı kanun. Meclis'de ormancıların, ziraatçıların ve kimya mühendislerinin de olabileceğini ve bunlarında isterlerse bu teşekküle girebileceklerini kanuna koydu.

Bu işin organizasyonu için de Bayındırlık Bakanlığı memur edildi. Bayındırlık Bakanlığı da bu iş için Yüksek Fen Heyetini memur etti. Ali Talip Bey Başkanlığında orada bir komisyon kuruldu, Talip Bey yüksek Fen Heyeti üyesiydi. Tüzükler yapıldı ve iki tarafta üyelerini, kaç oda olabileceğini tesbit etti. O odalara göre herkes davet edildi ve büyük kongrede evvela odaları kurduk, önce odalardan başladık.

Biz İnşaat Mühendisleri Odasını kurduk, mimarlar Mimarlar Odasını kurdu, ziraatçılar, ormancılar, elektrikçiler, makinacılar da odalarını kurdular. Biz, Teknik Üniversite hocalarından Naim Şukal'ı nazmet gösterdik. Odaların kurulmasında evvela onu memur ettik.

İlk davet yapıldığında Elektrik Mühendisleri Odası, İnşaat Mühendisleri Odası, her birinin kongrelerini yapıp yönetim kurullarını teşkil eden ve Umumi Odalar Birliğine delege seçtiren Naim Şukal'dı. Hatta takıldık ona, bekardı da; "Sen ev kuramıyorsun ama, odalardan başladın, oda kuruyorsun, seni de evlendireceğiz" derdik, sonra evlendirdik.

Velhasıl işte öyle başladık, kurduk. Kurduk ama, mimarlarla mühendislerin menfaatları daima çatıştı.

O zamanlar mühendislik mesleği biraz daha itibarlıydı. Bakanlar, milletvekilleri, memlekette teknik adam az olduğu için, el üstünde tutarlardı. Onun için nüfuzum vardı yahut da söyledığımız kabul ettirebilecek durumdaydık. O bakımdan biz bu cihetlerden kolay hallettik. Mesela, Devlet Su İşleri Kanununu, bu ortamda çıkardık. 6200 sayılı olan bu kanun halen geçerli kanundur. Biliyorsunuz ki, memlekette bir kanun çıkar bir seneye varmadan tadile uğrar. Ama, 6200 sayılı Kanunun bir maddesi dahi değişmedi, bu zamana kadar devam etmiştir. İnşaat mühendisliği eğitiminde kalite düştü. Maalesef, hesap etmeden, öğretim üyesi tamamlanmadan, gerekli binası tamamlanmadan, her tarafta-lise demiyorum-ortaokul açar gibi üniversite açılıyor. Son derece yanlış, politik kararlarla eğitim kurumları bu hale getirildi. İlk Başkanımız Naim genç daha. Elektrik mühendisiydi; Elektrik Mühendisleri Odası Başkanı, o eski Nafiacı arkadaşlardan, o namzettti ama, biz birtakım odalarla birleşip Naim'i yaptık. Kıyametler koptuydu, nasıl olur diye...

TMH : Ondan sonra da ama hiç inşaatçı olmamış yani, ilk Başkanlığı yapmış; vermemişler bir daha.

HİKMET TURAT : Ona göre hazırlanmak lazım. Bu işin şakası tabi; ona göre hazırlık yapmadığımız da doğru.

TMMOB'nin ilk kongresinde kongre yapılacak, TMMOB için 120 delegemiz varmış. 120 delege salona girdik, Dil Tarih Fakültesinin salonundayız. Rahmetli Mithat'ı memur ettim, ben içeride oturuyorum. "delege-lerle ilgilen" dedim, "kaç kişi geldi?..." Geldi, dedi ki, "Abi saydım, 119 delegemiz burada." Olmaz dedik, bir tane eksik. Kim dedim, gelmeyen? "Muammer Çavuşoğlu. "Allah Allah... Seçime girdiğimiz zaman, Naim, ben, Muammer Çavuşoğlu'nu mikrofonla aradım. Muammer Çavuşoğlu da Münakarat Vekili, yani Ulaştırma Bakanı, Bakan da delegeymiş. Sonra seçim oldu, 1954'te mebus oldu. Dedim ki "Muammer sen de delegeymişsin, rey zamanı geldi. 1 reye ihtiyacımız var, onun için delegeliğini yap, gel buraya; reyini at, git" falan. O da bana dedi ki "Yahu Hikmet Bey, yanımda Hariciye Vekili Fatin Rüştü zorlu var; nasıl bırakayım?" dedi. Dedim ki Muammer'e, "Muammer Bey, benim bir delege reyine ihtiyacım var, benden rica et Fatin bey'e-Fatin'i de tanırım-benim ricamı söyle, 15 dakika orada beklesin, sen de arabana atla gel, reyini ver, git..."Ve Muammer geldi, reyini verdi gitti. Böyle çalışılırsa o zaman muvaffak olunur; ama peşini bırakırsan karşı taraf ark yapar, bir anlaşma yapar, bir daha beni yapmazlar, gayet basit.

TMH : Peki abi, sizi fazla yormak istemiyorum aslında. Şimdi neler düşünüyorsunuz?

HİKMET TURAT : Şimdi önce şunu bilmek lazım: bizim

ilk toplantımızda İdare Meclisi olarak bir program yapmıştık, şunlarla meşgul olalım diye. Bilmiyorum, onu bulabilir misiniz?... Altı yedi sene evvel yine bir şey oldu da, yani orada ne yazmıştık acaba program olarak, ne yapacağız diye Yönetim Kurulunda kararlaştırmışız. Baktım ki, orada ne söylediysek hala hallolmamış. Muhtelif üniversitelerdeki, teknik üniversitelerdeki kullanılan terimler birbirinden farklıydı. Mesela, şimdi bir barajın yahut da bir sulama kanalının bilmem biz şöyle bir tabir, isim koymuşuz Teknik Üniversitede; ama Trabzon başka kullanıyor, burası başka kullanıyor. Yani biz bunları bir lügat halinde toplamıştık; ama, her üniversite şekillerde gösterilmişti. Her üniversitede, mesela şu bastonun şurasına ne isim verilir; o bastona verilen isimler, her üniversitede olan isimler sırayla yazılırdı ki, hiçbirini birbirinden anlamaz olmuştuk.

TMH : Terminoloji çok önemli tabii.

HİKMET TURAT : Ama bu çeşitli olmaz. Şimdi, bir lügat lazım, teknik lügat. Benim oğlan da mühendistir, ama elektrik mühendisidir elektrik tabirlerinde kendinden sonraki nesillerle anlaşıyor. Böyle olmaz, bu kargaşalık ne kadar devam eder?... üniversitelerle temas edin; ve bu konuyu çözün.

TMH : "Cumhuriyet Döneminin Mühendislik Çınarları" isimli bir belgesel film yapmak istiyoruz. Rüştü abiyle de bir görüşme yaptık, bayağı uzun bir görüşme oldu. Tabii o, "Bu işin başı Hikmet Abidir" dedi, "Hikmet abiyle mutlaka görüşmellisiniz". Sizin bununla ilgili öneriniz nedir? Bütün bilgiler toplanıyor, tabii kolay bir iş değil, özellikle oda olarak biz yapınca iyisini de yapmamız lazım, bayağı araştırmaya da ihtiyaç duyuluyor. Ama bilgiler eski. Bu bilgilerin toplanması, derlenmesi lazım. Bu konuda bizim kimlerle, kimler bu işte nirengi noktasıdır; onları bulup, onlarla görüşmek istiyoruz.

HİKMET TURAT : Tarih... Bayındırlık tarihi hakkında değil mi?

TMH : Ama bizim odamızın tarihiyle bayındırlık tarihi iç içe zaten. Onu tamamen soyutlamamız mümkün değil. Oradaki önemli insanlar bizde de başkanlık yapmış veya görev yapmış. Örneğin siz ilk Başkanımızsınız, DSİ'nin ilk Genel Müdürüsünüz.

Yani bunu ayırmak mümkün değil. Bize Rüştü abinin söylediği, "Türkiye'de mühendisliğin ilk uygulamaları Devlet Demiryollarıdır, Büyük kaynaklar, büyük dökümanlar oradadır, ilk oradan başlayın dedi. Sizin bu konuda bir öneriniz var mı?

HİKMET TURAT : Doğru, Türkiye'de mühendisliğin beşiği demiryollarıdır, öyle denilir. Çünkü, Osmanlı Devrinin sonunda Hicaz Hattı yapılmaya başlanmış. Hicaz'a hat yapmışlar. Mektepten çıkan bütün mühendisler Hicaz Hattında çalışmış. Hatta biz çıktığımız zaman Hicaz

Hattına gidemedik tabii. Yoktu o zaman Osmanlı Devleti. Şunu söylerlerdi: Hicaz Hattındaki mühendislere 25 altın verilirlermiş. Biz çıktığımız zaman vermediler onu, 16 altın aldım ben, mektepten çıktığım zaman. Şimdi ben sana soruyorum, 16 altın kaç lira eder? Şimdi Cumhuriyet altını 3 milyondur. Yani mektepten çıktığım zaman ben, (1931'de) 48 milyon lira para alırdım

TMH : Yani, mühendislerin alım gücü gittikçe, sürekli olarak düşmüş.

HİKMET TURAT : Gittikçe düştü. İkinci Dünya Harbinin ortalarına kadar iyiydi. Ondan sonra berbat oldu.

TMH : Son olarak günümüzde bize ne öneriyorsunuz? Şu anda oda yöneticileri bizleriz, aradan 40 yıl geçmiş, neler öneriyorsunuz? Neler yapmak lazım? Gerçi biraz önce sorduğum soruda, bizim o zaman tespit ettiğimiz gündemin önemli bir kısmının durduğunu söylediniz.

HİKMET TURAT : O gündemi yine bulun. Neden bu odayı kurmaya niyet ettik yahut da ilk çalışmaları ne oldu onu bulursunuz. Göreceksiniz ki, bunların çoğu halledilmemiş, hala öyle duruyor. Şimdi kalite düştü. Şimdi buna mani olacak bir şey, ben şunu derdim: "Türkiye'de nahiye müdürleri mühendis olunca bu Türkiye kalkınır" derdim. Mektepten çıkalı kaç sene odu, 60 küsur sene oldu galiba. Mektepten çıktığım zamanlar belediye reislerinin mühendis olmasını isterdim. Neden? Çünkü belediye de ilk yapılacak iş haritasını almaktır, kadastrasını yapmaktır, imar planını yaptırmaktır, su getirmektir yol yapmaktır, bina yapmaktır, bunların hepsi mühendis işi. Belediye başkanı mühendis olmadıkça bunların hiçbirisini, kabul ettiremezsin, ettirsen dahi ikinci sefer gelen adam bir başkasını... Öyle gider. Onun için şehirlerimiz adam olmaz.

TMH : Yani yerel yöneticilerin mühendis olmasında fayda var, halen de geçerli bu galiba.

HİKMET TURAT : Hala geçerli. Ona ilaveten, bu memleketin kalkınması ve gelişmesi için nahiye müdürleri; eskiden fen memuru derdik onlara, mühendis; biz yüksek mühendis olduk. Biz yükselmeden evvel söylediğim laflar. İşte o zaman, fen memuru olsun, mühendis olsun dediğim o yüzdendir. Nahiyeler 300 nüfuslu nahiye değil; bir köy topluluğu, oradan başlamak lazımdır derdim. Ama 43 bine çıktı, zannederim ihtiyaç da fazladır.

TMH : Şöyle hatırladığım kadarıyla, Yedinci Beş Yıllık Plana göre 1992 yılının hesabı 35 bin... 7-8 bin fazlalık var şu anda. Diyelim ki, 1994 yılındayız, 2 yıl geçmiş, şu anda yine yaklaşık olarak 4 bin civarında fazlalık var.

HİKMET TURAT : 10 bindir o.

TMH : Doğrudur, yani bayağı işsiz üyemiz var dışarıda.

HİKMET TURAT : İşte bu biraz kıymetimizi kaybettirir; bunu önlemeye çalışın, kaliteyi düşürmemeye çalışın; nasıl çalışırsınız bilemiyorum.

TMH : Bununla ilgili, işte sertifikalı mühendis, yabancı ülkelerde uygulayan; Amerika'da uygulandığı şekliyle profesyonel mühendislik, ona benzer çalışmalara başladık. Bizim bir eksliğimiz de, biliyoruz, üniversite mezunu olan bir arkadaşımızın o anda eğer müsait olsa, Boğaz Köprüsü'nün hesaplarının altına imza atma yetkisi var. Bu yanlış bir şey, biz buna karşı çıkıyoruz, bunu düzeltmemiz lazım.

HİKMET TURAT : Bununla uğraştık bir zamanlar biz de. Bir hukukçunun mektepten çıkıp avukat olabilmesi için bir avukat yanında staj görmesi lazım. Bir doktor mektepten çıkıp pratisyen doktor oluyor; ama, hastanede asistan olarak çalışması lazım geliyor ihtisas sahibi olabilmesi için senin dediğin gibi, mühendis bakıyorsun ki mektepten çıkmış. Atatürk barajının kontrol mühendisi yapıyorsun; olmaz, olmaz öyle şey.

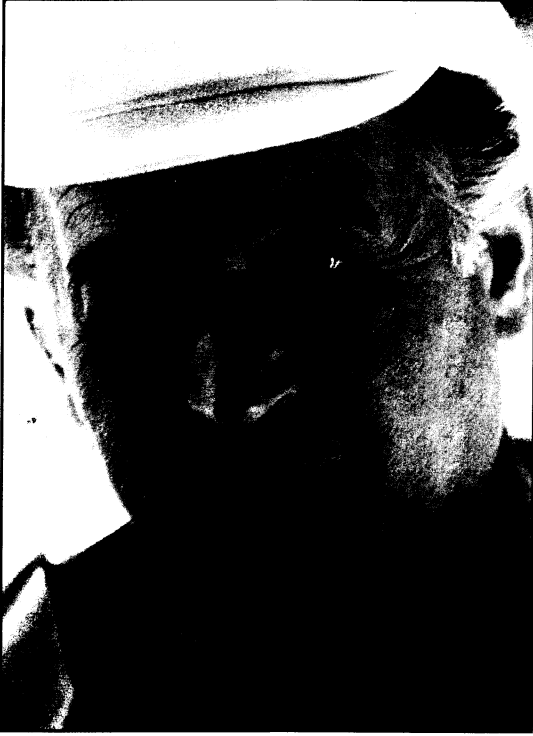
Şunu söyledim ben daima Muammer Çavuşoğlu'na, o yüzden münakaşa ederdik, müsteşardı da rahmetli, çok kıymetli bir arkadaştı: Derdim ki, "Mektepten çıkınca mecbur edelim, bütün mühendisler, asgari bir sene nafia hizmetinde, Nafiada staj görmedikçe başka bir yerde işe giremesinler, yani Nafiadan başlasınlar".

Yeni çıkıyor, İller Bankasında mühendis oluyor ve orada içme suyunun kontrolüne veriyorlar çocuğu. Nereyi kontrol edecek; bilmeden oraya gidiyor. Ben onu bilirim ki, ben Adana'da Su İşleri Müdürüydüm regülatör yapılıyor, rahmetli Celal Gani izne gitti, yerine yeni gelmiş bir arkadaş, Fatih diye bir arkadaş bakıyordu şeye, temel betonu dökülüyor, ayaklar... Geldi bana dedi ki, "Beyefendi biz okuduk mühendiste çıktık; ama, orada beton yapıyorlar, istediğimiz beton o mudur ben onu bilmiyorum ki" dedi. Haklı. Ben gittim, orada her şey mükemmeldi; şu kadar çakıl olacak, buna şu kadar çimento konacak falan diye bunlar belliydi. Mektepten çıkan nazari çıkar, kitap üstünde çıkar, pratikte görmez ki hiçbir şeyi. Şimdi diğer mesleklerde bu staj mevzuu var da, niye bizde yok?...

HİKMET TURAT : Sonra koydular, yani yazın iki ya staj gördünüz, öyle değil. Mukavele nedir, önce onu görmek lazım yahu. Mukavele ne demektir, müteahhit ne demektir? Mukaveleyle, müteahhitlerle olan irtibat nedir; orada yapılan iş nedir?... Yani teknik olarak beton bu mudur?... Bunları bilmeden kitaptan öğrenilen bir şey ifade etmez ki. Hep başımızdan geçen şeyler bunlar.

TMH : Hikmet abi sizi yeterince yorduk. Bu davetimize katıldığınız için çok teşekkür ediyoruz.

ÖMER RAHİMİ LÖKER

15 Ağustos 1995 günü yitirdiğimiz İnşaat Mühendisleri Odası başkanlarından sevecen, güleryüzlü, dost canlısı Ömer Rahmi Löker'i yine bir ağustos günü mezarı başında andık. Odamızda işyeri temsilciliği, yönetim kurulu üyeliği, sayman üyelik, başkanlık gibi her aşamada enerjisini, azmini esirgmeden çalışan, mücadele eden Ömer Rahmi Löker bir dönem de TMMOB sayman üyeliği yaptı.

Bir yandan amansız hastalığıyla savaşan Ömer Rahmi Löker bir yandan da Odası için her türlü meşakkate, zorluğa katlandı. Türkiye'de İMO örgütlenmesi için gitmediği şube kalmadı. Oda başkanlığını yürütürken bile bir örgütün ve bir örgüte bağlı olmanın en temel anlamının yükümlülüklerin yerine getirilmesi düşüncesiyle davranır ve bu davranışı hayata geçirmek adına İMO üyesi arkadaşlarının aidatlarını bile toplardı. Böylesi alçakgönüllü, neferliği gibi başkanlığı da aynı potada yaşayan Rahmi Başkanı unutamıyoruz.

TEOMAN ÖZTÜRK ANILDI

Teoman Öztürk ölüm yıldönümünde TMMOB Ankara İKK tarafından düzenlenen bir dizi etkinlikle anıldı. Anma programının özel etkinliği de Yavuz Önen, Arif Merdol, Bülent Tanık, Haydar İlker, Ali Yiğit, Mehmet Soğancı ve Oğuz Türkyılmaz'ın katıldığı panel oldu. Panelin açış konuşmalarını Ankara İKK Sekreteryasını yürüten Hayati Karatokuş ve TMMOB Başkanı Kaya Güvenç yaptı. "Geçmişten Geleceğe TMMOB ile Birlikte Teoman Öztürk" panelinin yöneticiliğini de Oğuz Türkyılmaz yaptı.

Hayati Karatokuş açış konuşmasında "...1970'li yıllar-genel olarak kabul edileceğini sanıyoruz- Türkiye tarihindeki bütün belli başlı fikri, politik, kültürel akım ve çizgilerin berraklaştığı, kendini yoğun olarak bulduğu bir dönemdi. Türkiye'de "Teknik Elemanlar Hareketi" diye ifade edilebilecek sosyo-politik hareket de aynı dönemde kendine bir kanal buldu. Bu kanal; genel olarak diğer çalışanlar hareketiyle içiçe, en geniş yelpazesiyle solu bir bütün olarak kucaklayan ve saflarında yansıtan bir niteliğe sahipti. Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği tarihsel kimliğini bu yıllarda buldu, oluşturdu.

İşte, TMMOB'un bu nitelik verici döneminde kesintisiz olarak öne çıkan kişi; Teoman Öztürk'tü. Dile kolay, Teoman Öztürk tarihin hızla aktığı o yıllarda, tam 8 yıl, 1973'den 80'e kadar üst örgütümüz TMMOB'da Yönetim Kurulu Başkanlığı yaptı. Toplumsal belleğimizde yer eden TMMOB imgesi de o yıllarda oluştu.

Teoman Öztürk; 9 Mayıs 1940'ta Kars'ta doğdu. 1957'de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümünden mezun oldu. '63'te mezun olduğu İTÜ Mimarlık Fakültesi, lisans öğrenimi gördüğü ikinci okuldu. Teoman Öztürk, 1960'ların başından itibaren demokratik muhalefet hareketinin önderlerinden biri konumundaydı ve '80 askeri darbesini bu konumuyla karşıladı. 12 Eylül döneminde tutuklandı, yargılandı, hüküm giydi. Sol hareketin akıbeti neyse, 12 eylül döneminde, Teoman Öztürk'ünkü de oydu. Teoman Öztürk'ü ölüm yıldönümünde bir kez daha selamlıyoruz."

Daha sonra söz alan TMMOB Başkanı konuşmasının sonunda "...Sanıyorum, birikimimizi ve bilgimizi ortaya koyarak, birbirimizi dinlemeye, birbirimizi anlamaya çalışarak, günümüz koşullarında birlikte hareket etmeyi başarmak önümüzde bir görev olarak duruyor.

İlerici, demokrat, devrimci, sosyalist kadroları toparlamak, genişletmek ve bu kadroları bütün örgüte yaymak zorundayız. 1970'lerde faşist kurşunlara karşı, bombalara karşı korumayı başardığımızı birlikteliği, bu kez günümüz koşullarında başarmak zorundayız. İşte görevlerimizden bir tanesi bu.

Sevgili Teoman'ı anma toplantılarının bu tür platformlara dönüşmüş olmasına çok büyük bir önem veriyorum ve bunun için de ayrıca bir kere daha teşekkür ediyorum. Bu toplantıları Örgüt belleğini tazelemek için bir platform olarak kullanmak durumundayız. Sanıyorum, Sevgili Teoman da bu olaydan dolayı büyük mutluluk duyardı, en çok bundan mutluluk duyardı..." diyerek Teoman Öztürk'ün yaşadığı zaman nasılsa öldükten sonra da ne denli etkin bir kişilik olduğunu vurguladı.